

طراحی و تدوین الگوی شناخت موانع تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها

حمیدرضا معصومی مهر*

حسن عابدی جعفری**

لطف الله فروزنده دهکردی***

پذیرش نهایی: ۸۹/۱۱/۳۰

دریافت مقاله: ۸۹/۸/۱۶

چکیده

بررسیهای نسبتاً گسترده در منابع و مآخذ مدیریت اسلامی نشان می دهد که کتاب، مقاله و یا پایان نامه خاصی یافت نمی شود که به صورت علمی به شناسایی موانع تحقق مدیریت اسلامی پرداخته باشد. از این رو، هدف این مقاله شناسایی این موانع انتخاب شد^۱.

این پژوهش از حیث هدف، کاربردی و از حیث روش توصیفی-اکتشافی است. برای جمع آوری اطلاعات از روشهای کتابخانه ای، طراحی و تنظیم پرسشنامه و مصاحبه با خبرگان استفاده شده است.

برای بررسی پایایی پرسشنامه ها از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که برای پرسشنامه شماره ۲ (اهمیت موانع) ۰/۹۱ و برای پرسشنامه شماره ۳ (وضعیت موجود موانع در سازمانها) ۰/۸۳ محاسبه شد. با توجه به اینکه پایایی محاسبه شده از ۰/۷ بیشتر بود، نتیجه گرفته شد که پرسشنامه های مورد استفاده از پایایی لازم بهره مندند. روایی پرسشنامه ها به گونه ای بود که ابتدا با توجه به پیشینه تحقیق ۳۰ مانع شناسایی شد. سپس این موانع در اختیار خبرگان قرار گرفت که به حذف و یا اضافه شدن تعدادی از آنها منجر گردید (افزایش به ۵۵ مانع). در نهایت این ۵۵ مانع با نظر برخی از خبرگان و با توجه به شباهت موانع به ۵۰ مانع کاهش پیدا کرد. در واقع می توان این انتظار را داشت که پرسشنامه های مورد استفاده در تحقیق به اندازه کافی دارای "روایی محتوایی" باشد.

این تحقیق هفت فرضیه داشت که تأثیر موانع برون سازمانی و موانع درون سازمانی (موانع شناختی، موانع سیاستگذاری، موانع برنامه ریزی، موانع اجرایی، موانع نظارتی و موانع ارزیابی) را

۱- این تحقیق برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت اسلامی است

* نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد MBA دانشگاه پیام نور hr_masoomi@yahoo.com

** استاد یار دانشگاه تهران hajafari@ut.ac.ir

*** استاد یار دانشگاه تربیت مدرس

در عدم تحقق مدیریت اسلامی مورد بررسی قرار داد. این فرضیه ها با آزمون T تک نمونه‌ای آزمون شد، که همگی مورد تأیید قرار گرفت.
کلید واژه ها: مدیریت اسلامی، موانع نظری اجرای مدیریت اسلامی، موانع عملی اجرای مدیریت اسلامی، موانع درون سازمانی، موانع برون سازمانی

۱- مقدمه

برای تحقق مطلوب هر امر باید موانع پیش روی آن را شناخت تا بتوان با ارائه راهکارهای مناسب این موانع را از سر راه برداشت. در حوزه مدیریت اسلامی نیز وضعیت به همین صورت است. مشکلات و موانع زیادی در جامعه و سازمانها بر سر راه پیشرفت حوزه مدیریت اسلامی وجود دارد که بدون شناسایی آنها تحقق مدیریت اسلامی امکانپذیر نیست. از این رو، این تحقیق، شناسایی متغیرها و موانع عدم تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها را هدف خود قرار داده است.

۱-۱- پرسش‌های تحقیق

پرسش‌های اصلی تحقیق

- ۱- موانع تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها کدام است؟
- ۲- میزان وضعیت موجود هر یک از این موانع (با لحاظ ضریب وزنی آنها) در سازمانها چقدر است؟

۳- ترتیب اولویت هر یک از موانع چگونه است؟

پرسش‌های فرعی تحقیق

- ۱- موانع برون سازمانی در تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها کدام است؟
- ۲- موانع درون سازمانی در تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها چیست؟
- ۲-۱- موانع شناختی در تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها کدام است؟

- ۲-۲- موانع سیاستگذاری در تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها چیست؟
- ۲-۳- موانع برنامه ریزی در تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها کدام است؟
- ۲-۴- موانع اجرایی در تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها کدام است؟
- ۲-۵- موانع نظارتی در تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها چیست؟
- ۲-۶- موانع ارزیابی در تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها چیست؟

۲- پیشینه تحقیق

در بررسی کتابهای مدیریت اسلامی مطلبی مرتبط با موضوع تحقیق یافت نشد. آنچه در بررسیهای بعدی حاصل شد، مقالات، پایان نامه ها و برخی از تقریرات درسی دوره دکتری بود که در جدول (۱) باز تنظیم شده است.

جدول ۱: پیشینه تحقیق موانع تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها

هدایتی، سید هاشم، ۱۳۸۱، رویکرد اسلامی مدیریت، موانع و راهکارها.

www.islamicmanagement.org

- ۱- نامشخص بودن جایگاه و نقش مدیریت اسلامی ۲- عدم ارائه تعریف مشخصی برای مدیریت اسلامی (که ماهیت آن را هم در ابهام قرار داده است). ۳- ارائه نکردن متدلوژی و روش شناسی معینی برای مدیریت اسلامی ۴- نبودن متولی مشخصی برای مطالعه و تدوین مدیریت اسلامی در جامعه

نیکزاد لاریجانی، سعید، ۱۳۸۱، مشکلات و موانع فرا روی مدیریت اسلامی در

جامعه ایران و راه های برون رفت از آن.

www.islamicmanagement.org

۱- سیطره و نفوذ رویکرد غربی در جامعه، خود باختگی فرهنگی ۲- عدم آشنایی مدیران و مردم با توان مدیریت اسلامی و بی اعتقادی به کاربردی کردن آن
۳- عدم ایجاد تمایز میان شیوه های مدیریتی و رویکرد های انسانی در مدیریت ۴- نبود تعریف، معیار و محدوده مشخص برای مدیریت اسلامی ۵- نبود و یا محدودیت زمینه های نظری در مورد مدیریت اسلامی در سطح سازمان ۶- بودن ابهام در معنا و مفهوم مدیریت اسلامی ۷- نبود نگاهی راهبردی به مقوله مدیریت اسلامی ۸- بی توجهی به تحقیقات متفاوت در خصوص مدیریت اسلامی

کریمی، هادی، ۱۳۸۱، موانع و مشکلات فراروی مدیریت اسلامی در جامعه ایران و راه های برون رفت از آن.

www.islamicmanagement.org

۱- رابطه مداری و خویشاوند گرایی ۲- قدرت طلبی و تحزب مداری ۳- نبود فضای باز و صمیمی ۴- ضعف نظام کنترل و نظارت بر عملکرد ۵- تصمیم گیری نامناسب و عدم توجه به عاقبت کارها ۶- آسان طلبی ۷- عدم استفاده از توان شورا و مشارکت ۸- انحصار طلبی در تخصیص منابع ۹- خودباختگی فرهنگی ۱۰- سطحی نگری و برنامه ریزی های کوتاه مدت ۱۱- عدم پاسخ گویی به علت ترس ۱۲- تجمل گرایی مدیران ۱۳- عدم آخرت گرایی ۱۴- عدم توزیع عادلانه درآمدها ۱۵- تناقض در گفتار و عمل ۱۶- عدم رعایت و حفظ کرامت انسانی ۱۷- عدم بصیرت در حوزه دانش و عمل به احکام خداوند ۱۸- عدم تزکیه نفس و آراستگی باطن ۱۹- عدم برقراری نظام عدالت اداری ۲۰- عدم استفاده از تجربه ها و اندیشه ها ۲۱- عوام زدگی ۲۲- تقدیر گرایی

قرشی، سید روح ا...، ۱۳۸۸، چرا در کشور ما مدیریت اسلامی محقق نشده است؟، تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری) در دانشگاه پردیس قم.

۱- اکتفا به تعریف حداقلی از مدیریت اسلامی ۲- عدم ایجاد و خلق دانشی جدید در مورد اداره سازمان و حکومت که بر هستی شناسی، انسان شناسی و معرفت شناسی اسلامی مبتنی باشد ۳- ضعف علمای مدیریت در تحقق مدیریت اسلامی (ترجمه صرف) ۴- نپرداختن به چگونگی اجرای مدیریت اسلامی ۵- نبودن شاخصهای قابل اندازه گیری برای مفاهیم ناب اسلامی مانند عدالت، توحید و ... و خروج این مفاهیم از انتزاعی بودن (ذهنی بودن) ۶- ضعف مدیران در تحقق مدیریت اسلامی

عطاردی، محمدرضا، ۱۳۸۸، چرا در کشور ما مدیریت اسلامی محقق نشده است؟، تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری) در دانشگاه پردیس قم.

۱- ارائه نکردن نظریات مدون در مورد چگونگی اجرای مدیریت اسلامی ۲- استفاده ظاهری از متون اسلامی و سیره ائمه (ع) در تدوین الگوی مدیریت اسلامی ۳- جدایی حوزه نظر از حوزه عمل ۴- عدم باور بیشتر استادان علوم انسانی به ورود دین در عرصه علم ۵- عرضه اصول مدیریتی به شرع مقدس برای اثبات اینکه دین هم همان حرفها را می زند ۶- آموزش مفاهیم سکولار و ضد دین به دانشجویان و اداره آئینه جامعه توسط همین افراد

صفیان بلداجی، مهدی، ۱۳۸۸، چرا در کشور ما مدیریت اسلامی محقق نشده است؟، تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری) در دانشگاه پردیس قم.

۱- ابهام در چیستی و تعریف مدیریت اسلامی ۲- نفوذ شیوه های مدیریت غربی ۳- وجود موانع ساختاری و قانونی ۴- علل روانی: ترس از تغییر و عادت به وضعیت موجود ۵- در خطر افتادن منافع افراد و گروه ها با تحقق مدیریت اسلامی

بابکی راد، اعظم، ۱۳۸۸، چرا در کشور ما مدیریت اسلامی محقق نشده است؟، تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری) در دانشگاه پردیس قم.

۱- کافی نبودن زمینه های اجرای آموزه ها و دستورها در جامعه از سوی مجریان صالح و مرئوسان ۲- کم رنگ بودن نقش محققان و پژوهشگران برای استخراج مبانی و مفاهیم مدیریت اسلامی ۳- عدم تغییرات کلان رفتاری برای اجرای کامل اصول مدیریت اسلامی

پیری، مرتضی، ۱۳۸۸، چرا در کشور ما مدیریت اسلامی محقق نشده است؟، تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری) در دانشگاه پردیس قم.

۱- خلط اصول علمی مدیریت با اصول اساسی اسلامی ۲- نبود پارادایم مناسب برای مدیریت اسلامی که برخاسته از نص صریح شریعت، سنت، قرآن و احادیث باشد

امامقلی زاده، سعید، ۱۳۸۸، چرا در کشور ما مدیریت اسلامی محقق نشده است؟، تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری) در دانشگاه پردیس قم. ۱- نفوذ و سیطره تفکر مدیریت غربی در بین محققان، مدیران و صاحبان نظران ۲- بی اعتقادی مدیران و مردم نسبت به اصول مدیریت اسلامی و کاربرد آن ۳- ابهام در معنا و مفهوم مدیریت اسلامی ۴- نبودن راهبرد و چشم انداز واضح و روشن برای مدیریت اسلامی ۵- عدم تمایز بین مدیریت اسلامی و مدیریت غربی ۶- محدودیت مبانی نظری مدیریت اسلامی ۷- نبودن تحقیقات مختلف در مدیریت اسلامی ۸- عدم تبیین و توضیح مدیریت اسلامی به صورت روشن ۹- وجود نهادهای موازی در سازمانهای کشور (برای تحقیق در مدیریت اسلامی که باعث دوباره کاری و هزینه‌های بیشتر می شود) ۱۰- وجود فرهنگ رابطه مداری و خویشاوندگرایی

ایمانی، عبدالمجید، ۱۳۸۸، چرا در کشور ما مدیریت اسلامی محقق نشده است؟، تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری) در دانشگاه پردیس قم. ۱- عدم ایفای مناسب نقش حوزه و دانشگاه برای ارائه نظریه مدیریت اسلامی ۲- مطالعات مدیریت اسلامی بیشتر در حوزه قیاس لفظی (معادل مفاهیم مدیریتی را که در مدیریت غربی هست در مبانی اسلامی پیدا می کنیم و مفاهیمی را می پذیریم که با اصول دینی ما منافات نداشته باشد) صورت گرفته و تعریف حداقلی بوده است ۳- ارائه نکردن الگوی مدیریت اسلامی با رویکرد تعریف حداکثری که در آن اسلام به عنوان پارادایم و تفکر غالب باشد

حمیدی زاده، علی، ۱۳۸۸، چرا در کشور ما مدیریت اسلامی محقق نشده است؟

تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری) در دانشگاه پردیس قم.
۱- مشخص نبودن تعاریف، محدوده ها و حوزه نظری مدیریت اسلامی ۲- سلطه نظریه های غربی و عدم خودباوری محققان داخلی ۳- عدم آشنایی کامل بسیاری از مدیران و محققان با مدیریت اسلامی و چگونگی کاربردی کردن آن ۴- ابهام در تعریف و مفهوم مدیریت اسلامی ۵- عدم توجه به تحقیق های انجام شده در زمینه مدیریت اسلامی ۶- نبودن دیدگاهی راهبردی و بلند مدت در زمینه مطالعات مدیریت اسلامی

قبادی، حسین علی، مانع شناسی تولید علم.

www.korsi.ir

۱- آفات ناشی از سلطه تاریخی بیگانگان و سیطره مداوم استبداد و در نتیجه، ترویج روحیه تسلیم، تنبلی ذهن، قانع شدن و بحران در مسئله یابی که نتیجه این مقدمات است.

۲- اصالت معادلات نظام سرمایه داری و بسته شدن راه رشد و ترقی مساوی و نبودن فرصت های برابر برای همه دوستداران دانش و تحقیق

۳- معیار قرار نگرفتن دستاورد های اندیشه ای و حاصل فکر محقق برای تحقیق

آثار

۴- کند آهنگی یا دیر آهنگی نظام بروکراسی و دیوانسالاری که بر ضوابط و قاعده گذاری پژوهش مسلط است.

۵- ضعف مدنیت مداری و امنیت کافی برای پژوهش های علوم انسانی که دانشمندان علوم اجتماعی از آن به عنوان بیماری علمی و احتیاط خواهی سیاسی نام می برند.

- ۶- بومی نشدن اصول و قواعد مدیریت و کنترل پروژه که به عنوان آسیب عمومی در کشور ما است.
- ۷- فاصله قدرتهای اجرایی و سیاسی تصمیم گیر و کم ارتباطی آنان با محققان برجسته و آشنایی کم آنان با اصول و ضابطه ها و مسائل خاص عالم پژوهش و تصمیم گیری بدون عبور از گذرگاه محققان، تصمیم سازی و تعصب داشتن و پافشاری بر دریافتهای شخصی، بیشتر از سوی مدیران و سیاستگذاران.
- ۸- ضعف علاقه عمومی به خلاقیت و روحیه پرسش گری و انتقاد ناپذیری
- ۹- عادت به پخته خواری و وحشت جمعی از افکار بدیع و نو و سنت زدگی افراطی
- ۱۰- احساس تزاحمهای کاذب چند جانبه از جمله احساس تزاحم میان فرهنگ و هویت ملی با خرده فرهنگها و فرهنگ اقشار جامعه و اینکه نتیجه تحقیق در رشته های علوم انسانی، همیشه نگران ملاحظات اجتماعی است یا بیشتر این گونه است و بنابراین میان تقدس گرایی و علم پژوهی، بحران یا تزاحمی احساس می شود.
- ۱۱- در دسترس نبودن اطلاعات و آمار و ارقام متقن در کشور بویژه که پایه و اساس کار بسیاری از پژوهشگران علوم اجتماعی، آمار متقن است.
- ۱۲- توزیع نامتوازن و تبعیض آمیز اعتبار تحقیقات در حوزه علوم مختلف و کم اعتنایی به تحقیقات در حوزه های علوم انسانی و اجتماعی و جدی نگرفتن آنها و غفلت از کارایی تعیین کننده و سرنوشت ساز علوم انسانی در مشکلات اجتماعی
- ۱۳- کم کاری رسانه های همگانی در گسترش فرهنگ کارآمدی علوم انسانی
- ۱۴- نگاه یکسان به اقتضائات و نتایج و پیامدهای رشته های علوم انسانی با دیگر علوم از سوی سیاستگذاران و مجریان و تصمیم گیران؛ اگر دانشمند فیزیک یا ریاضی یا شیمی پژوهش علمی انجام دهد و نتیجه آن خطا باشد، بعدها یکی این آزمایش را

به نتیجه می‌رساند و خطای او را اصلاح می‌کند؛ ولی اگر دانشمند علوم انسانی دچار خطا شود، چون آزمایشگاه در علوم انسانی مردم، جامعه و انسان‌ها هستند، خطای ما به خطای اجتماعی تبدیل می‌شود.

۱۵- انفعال عمومی محققان علوم انسانی در برابر مشقات اجتماعی و اقتصادی و آفات شدید انگیزه آنها در کوتاه مدت

۱۶- عقب ماندگی از اطلاعات انفجار آمیز روز که متأسفانه در علوم انسانی و بعضی رشته‌هایی که سنتی‌تر هستند، بیشتر صدق می‌کند.

۱۷- بی‌ارتباطی یا کم‌ارتباطی سازمانهای تحقیقاتی با یکدیگر و با مراکز تصمیم‌گیرنده و اهتمام اندک آنها برای انتشار دستاوردهای تحقیق

پورعزت، علی اصغر؛ رضایی، پریسا؛ یزدانی، حمیدرضا، بررسی موانع نظریه پردازی در قلمرو علوم اجتماعی، نشریه مدیریت بازرگانی، دوره ۱، ش ۲، بهار و تابستان ۱۳۸۸.

۱- در دهه های اخیر بویژه در اوایل این دوره، علوم اجتماعی جدید کمتر مورد توجه جدی قرار گرفته است. و بسیاری از کسانی که مسئولیت برنامه ریزی و توسعه مدیریت دانش را در سطح ملی برعهده داشته اند، خود، فاقد تجربه پژوهش‌های وسیع علمی در این حوزه‌ها هستند و یا از شناخت روشهای دقیق پژوهش در این دانشها بهره کافی ندارند و در تولید علم در این حوزه‌ها توفیقی نیافته اند. ریشه اصلی بسیاری از این مسائل و مشکلات را باید در عدم انعطاف پذیری ساختار نظامهای تحقیقاتی در طی سالهای گذشته جستجو کرد. ۲- کهنه اندیشی و جزمی نگری به جای تلاش برای نوآوری و آفرینش دانش بومی ۳- اکتفای بسیاری از استادان و مدرسان روش تحقیق علوم رفتاری و اجتماعی به

آنچه از ترجمه یا اقتباس آثار غربیان دریافته اند و عدم احساس نیاز آنها به نظریه پردازی و نوآوری در این حوزه ها و حتی مقاومت آن ها در برابر تلاشهای دیگران برای تولید دانش ۴- بسیاری از مسئولان نهادهای پژوهشی کشور در آموزش عالی و آموزش عمومی، بیشتر دانش آموختگان علوم پایه، پزشکی، فنی و مهندسی هستند که همان روشهای پژوهشی تجربی و پوزیتیویستی را، اغلب با رویکردی متفاوت و حتی گاهی ناقص به علوم انسانی و اجتماعی نیز تسری داده اند. ۵- تخصیص سنتی امکانات ناچیز به پژوهش های علوم اجتماعی، نظریه پردازی و نوآوری، این حوزه را با محدودیتهای جدی روبه رو ساخته است. بررسیها نشان می دهد که بودجه پژوهشی ایران نسبت به تولید ناخالص داخلی کشور در مقایسه با سایر کشورها بسیار ناچیز است. در نتیجه، کمتر دیده می شود که روشهای مورد استفاده دانش پژوهان علوم انسانی، بویژه مدیریت از دیدگاههای تجربی و تحصيلی فراتر رود و طرحی نو را برای نظریه پردازی حاصل از پژوهش های کمی و کیفی ارائه کند. ۶- گذار از سلطه پارادایمهای سنتی به پارادایمهای جدید ۷- ناتوانی در اصلاح و انطباق نظریه ها با واقعیتها ۸- تکیه بر فهم شهودی و باطنی ۹- برخوردهای بوروکراتیک، موردی و موضعی با پژوهشگران، متفکران و استادان و تضییع توان علمی و پژوهشی آنها. افزایش دغدغه امرار معاش، پژوهشگران را به پذیرش کارهای سطحی و روزمره سوق و به موجب تقسیم پی در پی بودجه های پژوهشی، امکان اجرای طرحهای زیربنایی را کاهش می دهد و منابع مالی تخصیصی به پژوهش را در قالب برنامه های مقطعی و کم هزینه مستهلک می سازد. ۱۰- کم توجهی و بی مهری نسبت به استادان، متفکران و پژوهشگران متمایل به کارهای علمی بنیادین و توسعه وضعیتی که به افزایش مهاجرت نخبگان منجر می شود یا آنها را به سوی سایر حرفه ها سوق می دهد.

۱۱- توسعه نظریه پردازی در علوم انسانی ممکن است به ضرورت تغییر در ساختار قدرت ختم شود. ۱۲- بسیاری از مدیران دولتی افراد قابل و توانایی نیستند. آنها اصولاً از منافع، مزایا، اهمیت و ضرورت توسعه پژوهش علمی و نظریه پردازی در علوم انسانی بی اطلاع هستند. نگرانی آنها از این پدیده ناشناخته، باعث می شود که به توسعه آن تمایلی نداشته باشند.

عابدی جعفری، حسن؛ ازگلی، محمد، ۱۳۸۳، مروری بر سیر تحقیقات مدیریت اسلامی در ایران، مجله مصباح، سال سیزدهم، ش ۵۱.

۱- جو تبلیغی قوی مدیریت رایج غربی ۲- عدم حاکمیت اسلام در قرون اخیر
۳- دین زدایی پس از رنسانس ۴- وضعیت فلاکت بار مسلمانان ۵- مقایسه وضعیت مسلمانان با دیگران ۶- عدم تحول اساسی و انقلابی در ساختار علمی کشور اعم از حوزه و دانشگاه

خنیفر، حسین، تحلیل محتوای ادبیات مدیریت اسلامی با تاکید بر آثار منتخب، فرهنگ مدیریت، ۱۳۸۴، ش ۱۰.

۱- به رغم انبوه پژوهش‌های انجام شده در حوزه مدیریت اسلامی، متأسفانه در تعاریف ارائه شده به کلی‌گویی صرف بسنده شده و هیچ یک از آنها کاربردی نیست و عموماً از رویکردی آرمانی برخوردار است.

۲- وجود تلقی‌های متفاوت و بعضاً متعارض از مقولات مدیریت اسلامی موجب شده است که این برداشتهای متباین به عنوان موانعی جدی برای تحقق الگوی کارآمد مدیریت اسلامی به شمار آید.

۳- نبودن نظریات کاربردی و اصول وضع شده و قوانین مصوب در بدیهی‌ترین

موضوعهای مدیریت اسلامی از جمله مقوله شایسته سالاری در به کارگماری نیروی انسانی موجب شده است به رغم گذشت دو دهه از انقلاب اسلامی توانمندی الگوهای مدیریتی اسلام نزد افکار عمومی دچار شبهه گردد.

- ۴- وجود فاصله فاحش به لحاظ خودباوری در کارآمدی یا ناکارآمدی الگوهای مدیریتی اسلام در سطوح مختلف مدیریتهای نظام بویژه در لایه‌های میانی و عملیاتی
- ۵- ارائه الگوهای متعارض از مدیریت اسلامی موجب مشوه شدن چهره نظام اسلامی و نهایتاً ناکارآمدی به نظر رسیدن حکومت اسلامی است. ۶- نبودن ارتباط موثر بین مراکز آکادمیک مدیریتی با حوزه‌های علمیه
- ۷- عدم پرداخت جدی به موضوعهای مختلف مطرح در بحث مدیریت اسلامی از نظر مباحث علمی

اعظمی، امیر، ۱۳۸۹، شناسایی عوامل تعیین کننده در آسیب شناسی پژوهش‌های انجام شده در مورد مدیریت اسلامی و ارائه راهکارهای لازم به منظور رفع آسیبها با استفاده از رویکرد AHP- QFD، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی - دانشکده مدیریت دانشگاه تهران - ۱۳۸۹.

- ۱- تفاوت نظر بین حوزه و دانشگاه در زمینه چستی مدیریت اسلامی ۲-
- تحجرگرایی در برخورد با یافته‌های پژوهش‌های انتقادی ۳- تعجیل در به ثمر رساندن مطالعات و پژوهش‌های مدیریت اسلامی و عدم توجه به ضرورت رشد تدریجی دانش در زمینه مدیریت اسلامی ۴- برابر گرفتن مدیریت اسلامی با نظریه روابط انسانی ۵- بی نظمی پژوهشگران مدیریت اسلامی ۶- بین المللی نبودن پژوهش در مدیریت اسلامی و عدم آگاهی از تلاشهای دیگر کشورها در زمینه پژوهش در مدیریت اسلامی ۷- تخصیص نامناسب امکانات و تجهیزات پژوهشی

۸- ترس از ابراز عقیده و نظریه پردازی ۹- توصیفی بودن پژوهشهای مدیریت اسلامی و مسئله محور نبودن آنها ۱۰- سیاست زدگی در پژوهشهای مدیریت اسلامی ۱۱- خود باختگی فرهنگی و استفاده از زبان پژوهشی غربی ۱۲- خود جوش بودن تلاشهای موجود و نا مشخص بودن سامانه جبران خدمات در پژوهشهای مدیریت اسلامی ۱۳- عدم توجه به کاربرد گرایی در پژوهشهای مدیریت اسلامی و سنخیت نداشتن پژوهشها با منابع در دسترس مدیریت اسلامی با مدیریت میانی و عملیاتی ۱۴- سیاستگذارهای فزهنگی مقطعی و عدم استمرار آنها، توجه به نتایج آنی و عدم آینده نگری مناسب ۱۵- شعار گرایی برخی از پژوهشگران مدیریت اسلامی برای دستیابی به بودجه های پژوهشی ۱۶- ضعف نسبی پژوهشگران فعال در حوزه مدیریت اسلامی ۱۷- عدم استقبال دانشگاهیان از روند جدید مدیریت اسلامی ۱۸- عدم تسلط پژوهشگران مدیریت اسلامی به زبانهای خارجی چون عربی و انگلیسی ۱۹- نبودن روحیه کار گروهی و تعاونی بین پژوهشگران مدیریت اسلامی ۲۰- نبودن نظام نظارتی و ارزیابی عملکرد پژوهشی ۲۱- کم توجهی به درس مدیریت اسلامی در دانشگاه ها و کم اهمیت تلقی کردن آن ۲۲- محدودیت موانع نظری در زمینه مدیریت اسلامی ۲۳- نا توانی در مستند سازی تجربیات موفق مدیریت اسلامی ۲۴- نا منظم بودن پژوهشها و پراکنده بودن موضوعات و محتوای آنها ۲۵- نبود برنامه پرورش پژوهشگران مدیریت اسلامی ۲۶- نبود حمایت مادی و معنوی قوی از پایان نامه و پژوهشهای مرتبط با مدیریت اسلامی ۲۷- نبود متولی مشخص برای مطالعه و تدوین مدیریت اسلامی. ۲۸- واگذاری کارها به افراد غیر متخصص در مدیریت پژوهشی

۲-۱- جمع‌بندی موانع تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها

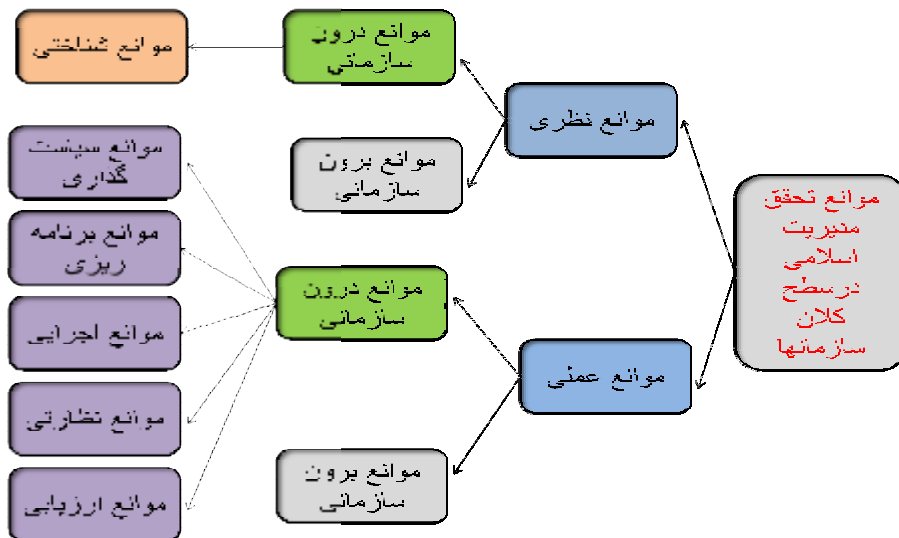
عمده ترین مواردی که در جدول شماره ۱ از نظر پژوهشگران مهم تلقی شده، عبارت بود از: ۱- سیطره و نفوذ رویکرد مدیریت غربی در جامعه و وجود خود باختگی فرهنگی ۲- نبودن متولی مشخصی برای مطالعه و تدوین مدیریت اسلامی در جامعه ۳- نبودن نگاهی راهبردی به مقوله مدیریت اسلامی ۴- وجود ابهام در معنا و مفهوم مدیریت اسلامی ۵- عدم آشنایی کامل بسیاری از مدیران و محققان با مدیریت اسلامی و چگونگی کاربردی کردن آن

در مقاله های موضوع بحث ، کاری که بر نظر خبرگان و با رویکردهای علمی مبتنی باشد انجام نشده و تنها با استفاده از تجربیات شخصی و سازمانی افراد ، موانع برشمرده شده است. اولویت بندی مشخصی نیز از موانع انجام نگرفته است. در برخی از تحقیقات یاد شده به جای پرداختن به موانع به آفات و آسیبهای مدیریت اسلامی اشاره شده است.

۲-۲- طبقه بندی موانع و ارائه الگوی فرایندی موانع تحقق مدیریت اسلامی

در سازمانها

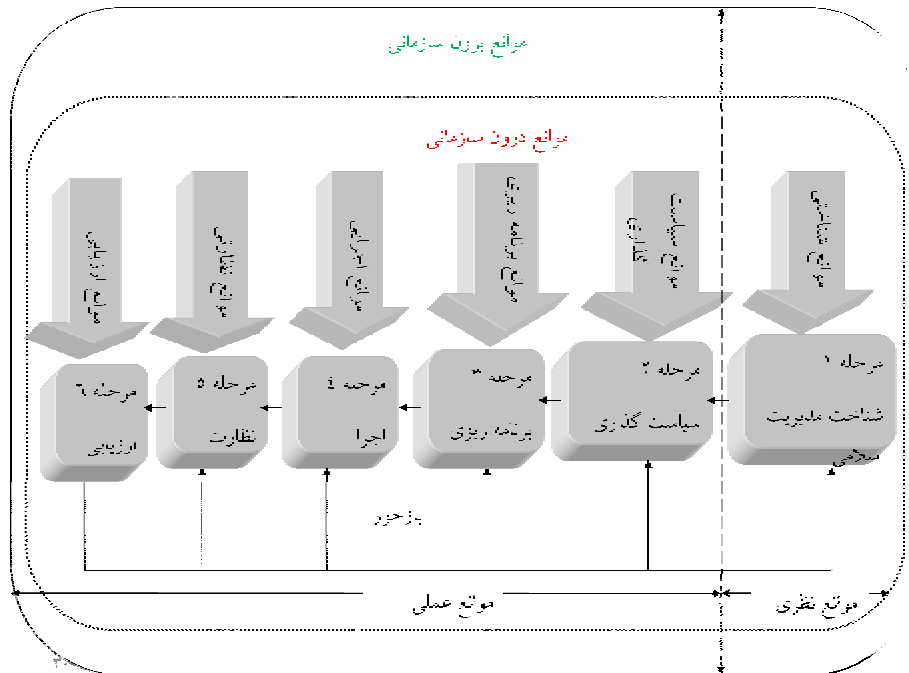
پس از استخراج موانع و متغیرها بر مبنای ادبیات تحقیق ، این موانع در قالب پرسشنامه اولیه به خبرگان و صاحب نظران حوزه ، دانشگاه و صنعت عرضه شد، که بعد از دریافت نظر آنها بعضی از متغیرها اصلاح ، برخی حذف و تعداد قابل توجهی هم اضافه شد. (از ۲۹ مانع به ۵۰ مانع) که طبقه بندی نهایی در شکل ۱ آورده شده است.

شکل ۱: طبقه بندی موانع تحقق مدیریت اسلامی در سطح کلان سازمانها

۲-۳- الگوی مفهومی تحقیق

بر مبنای طبقه بندی شکل (۱) الگوی مفهومی فرایند موانع تحقق مدیریت اسلامی در سطح کلان سازمانها در قالب شکل (۲) طراحی شد. در این الگو برای اینکه مدیریت اسلامی بخوبی محقق شود نیاز است که شش مرحله اشاره شده اجرا گردد. متناسب با هر یک از مراحل، موانعی هست که در الگو نشان داده شده است.

شکل ۲: الگوی مفهومی فرایند موانع تحقق مدیریت اسلامی در سطح کلان سازمان ها

۳- روش شناسی تحقیق

این پژوهش از حیث هدف، کاربردی و از حیث روش، توصیفی - اکتشافی (مطالعه میدانی و روش پیمایشی) است.

۳-۱- ابزار گردآوری اطلاعات

برای گردآوری اطلاعات از روش مطالعه اسنادی، مصاحبه با خبرگان و پرسشنامه استفاده شد.

۳-۲- مراحل گردآوری اطلاعات

۱- جمع آوری اطلاعات اولیه و طراحی الگوی فرایندی اولیه براساس آن

۲- حذف، اصلاح و یا افزایش تعداد موانع و مراحل مختلف فرایند بر اساس نظر

خبرگان

۳- اصلاح الگوی اولیه

۴- طراحی سه پرسشنامه بر اساس الگوی اصلاح شده

- پرسشنامه ۱: شامل مشخصات فردی خبرگان و صاحب نظران

- پرسشنامه ۲: نظر خبرگان درباره اهمیت هر یک از موانع

- پرسشنامه ۳: نظر خبرگان در خصوص مقدار وجود هر یک از موانع در سازمانها

۵- جمع آوری، تلخیص و تجزیه و تحلیل داده ها

۶- ارائه الگوی نهایی

۳-۳- جامعه آماری و تعداد نمونه

جامعه آماری تحقیق، شامل صاحب نظران و استادان حوزه و دانشگاه، مدیران و نخبگان سازمانها درحوزه مدیریت اسلامی است. از میان جامعه آماری، ۵۰ نفر از خبرگان که هم با مباحث مدیریت اسلامی و هم سازمانها آشنا هستند به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند.

۳-۴- روش نمونه گیری

روش نمونه گیری در این تحقیق روش نمونه گیری احتمالی طبقه بندی شده است. " در این روش افراد به زیر بخشها و زیرگروه های خاصی قابل تقسیم بندی هستند که از تجانس درون گروهی برخوردارند" (حافظ نیا، ۱۳۸۵: ۱۲۷).

۳-۵- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

در این پژوهش از شیوه تجزیه و تحلیل کمی و از آمار توصیفی و تحلیلی استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده های آماری، ابتدا اطلاعات پرسشنامه های ۲ و ۳ استخراج شد و سپس تمام اطلاعات آماری با استفاده از نرم افزارهای آماری بویژه SPSS و Excel مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در تجزیه و تحلیل داده ها ، هر یک از سؤالهای پرسشنامه به تفکیک مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در این میان جدولهای توزیع فراوانی و درصد گزینه های انتخابی برای هر سؤال استخراج شد. با توجه به اینکه پرسشنامه ها به روش " لیکرت " طراحی شده است و امکان نمره گذاری گزینه ها وجود داشت، عوامل گرایش مرکزی و انحرافی مربوط به نمره های هر یک از سؤالها و متغیرها به تفکیک ، محاسبه شد که عمدتاً شامل میانگین ، انحراف معیار است. به منظور بررسی دقیق وضعیت جامعه آماری و تعمیم نتایج نمونه به جامعه تحقیق از آزمون آماری T تک نمونه ای استفاده گردید.

۳-۶- روایی پرسشنامه ها (اعتبار)

پرسشنامه ها بر اساس پیشینه تحقیق ، هدف تحقیق و بر مبنای نظر خبرگان تهیه شده است به گونه ای که ابتدا با توجه به پیشینه تحقیق ۳۰ مانع شناسایی شد. سپس این موانع در اختیار خبرگان و صاحب نظران مدیریت اسلامی قرار گرفت که به حذف و یا اضافه شدن تعدادی از آنها منجر گردید (افزایش به ۵۵ مانع). در نهایت این ۵۵ مانع با نظر برخی از خبرگان و با توجه به شباهت موانع به ۵۰ مانع کاهش پیدا کرد. در واقع می توان این انتظار را داشت که پرسشنامه های مورد استفاده در تحقیق به اندازه کافی دارای " روایی محتوایی " باشد.

۳-۷- پایایی پرسشنامه ها (اعتماد)

نتایج بررسی پایایی پرسشنامه ها نشان داد که ضریب آلفای محاسبه شده برای کل پرسشنامه "اهمیت موانع" برابر ۰/۹۱ و برای پرسشنامه "وضعیت موجود" موانع تحقق مدیریت اسلامی در سازمانها برابر ۰/۸۳ است. با توجه به اینکه پایایی محاسبه شده از ۰/۷۰ بیشتر است ، پس می توان نتیجه گرفت که پرسشنامه های مورد استفاده از پایایی لازم بهره مند است. از سوی دیگر بررسی وضعیت هر یک از سؤالهای

پرسشنامه ها به منظور سنجش همسانی درونی سؤالها نشان داد که حذف سؤالها موجب افزایش یا کاهش چشمگیر در ضریب پایایی پرسشنامه ها نیست. بدین ترتیب می توان نتیجه گرفت که سؤالهای پرسشنامه ها از همسانی خوبی برخوردار است.

۴- تجزیه و تحلیل یافته ها

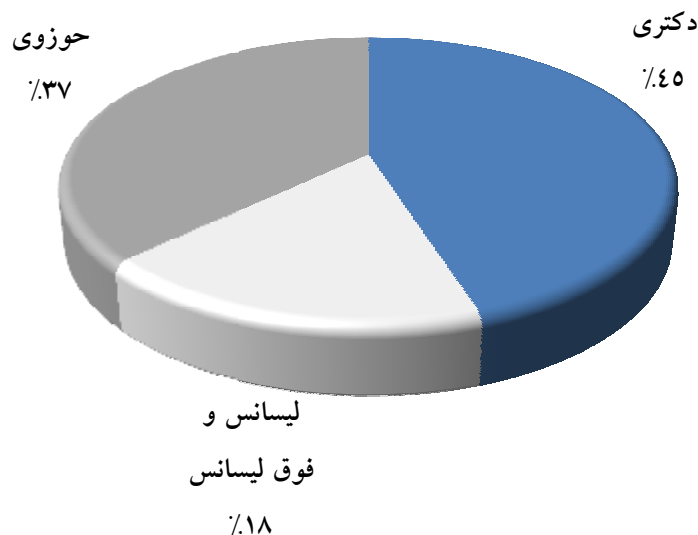
تحلیل مشخصات فردی پاسخ دهندگان

۴-۱- جنسیت

تمام پاسخ دهندگان به پرسشنامه ها را مردان تشکیل می دادند.

۴-۲- میزان تحصیلات

میزان تحصیلات خبرگان پاسخ دهنده به پرسشنامه ها در نمودار زیر نشان داده شده است. در ضمن ۳۰ درصد حوزویان دارای مدارک دانشگاهی نیز بودند.

نمودار ۱: میزان تحصیلات خبرگان پاسخ دهنده به پرسشنامه ها

۴-۳- تحلیل سؤالهای پرسشنامه وضعیت هر یک از موانع (با لحاظ

ضریب وزنی هر مانع)

برای محاسبه میانگین نهایی به ترتیب زیر عمل شد:

۱- ابتدا میانگین وزنی هر یک از موانع از طریق فرمول زیر به دست آمد:

(میانگین وضعیت موجود هر مانع) × (ضریب وزنی هر مانع) = میانگین وزنی

نکته: میانگین وضعیت موجود هر مانع از پرسشنامه وضعیت موجود و ضریب

وزنی هر مانع از پرسشنامه اهمیت بر اساس نظر خبرگان به دست آمده است.

۲- با توجه به مجموع میانگین وزنی موانع که عدد ۵۸۲/۵۶۱ است (جدول ۲)

وزن (امتیاز نهایی) هر یک از موانع از ۱۰۰ محاسبه شد.

$(۵۸۲/۵۶۱) / (۱۰۰ \times \text{میانگین وزنی هر مانع}) = \text{امتیاز نهایی}$

۳- با توجه به مجموع میانگین موانع (جدول وضعیت موجود) که عدد

۲۸۹/۰۸۶ می باشد، میانگین هر مانع محاسبه شد که بر اساس طیف لیکرت بین

اعداد ۱ تا ۷ بود.

$(۲۸۹/۰۸۶ \times \text{امتیاز نهایی هر مانع از ۱۰۰}) = \text{میانگین نهایی هر مانع (اهمیت و وضعیت}$

موجود)

۴-۴- تعیین اولویت هر یک از موانع بر اساس "وضعیت موجود" آنها در

سازمانها (با لحاظ ضریب وزنی هر مانع)

بعد از محاسبه میانگین نهایی برای تمام موانع، اولویت آنها براساس میانگین

نهایی مطابق با جدول (۲) معین شد.

جدول ۲: اولویت هر یک از موانع بر اساس "وضعیت موجود" آنها در سازمانها
(با لحاظ ضریب وزنی هر مانع)

اولویت موانع	عناوین موانع	میانگین به دست آمده از پرسشنامه وضعیت موجود	میانگین به دست آمده از پرسشنامه اهمیت	ضریب وزنی به دست آمده	میانگین وزنی	امتیاز نهایی از ۱۰۰	میانگین نهایی	انحراف معیار	جدید(ج) یا مشترک (م)
۱	نبودن متولی مشخصی برای مطالعه و تدوین مدیریت اسلامی در جامعه	۶.۲۰۸	۲.۲۴۳	۱۳.۹۲۵	۲.۳۹۰	۶.۹۲۷	۰.۸۰	م	
۲	عدم حاکمیت رویکرد اسلامی در تمام آموزشهای مدیریتی جامعه	۶.۲۲۹	۲.۲۳۵	۱۳.۹۲۲	۲.۳۹۰	۶.۹۲۶	۰.۸۸	م	
۳	نبودن نگاه راهبردی و بلندمدت به مدیریت اسلامی در سطح سازمان	۶.۲۵۰	۲.۲۱۳	۱۳.۸۳۱	۲.۳۷۴	۶.۸۸۱	۰.۷۳	م	
۴	نبودن الگو و مدل کامل مدیریت اسلامی در حوزه‌های مختلف	۶.۱۰۴	۲.۲۶۵	۱۳.۸۲۶	۲.۳۷۳	۶.۸۷۸	۰.۹۵	م	
۵	عدم باورمدیران ارشد سازمان نسبت به کاربردی بودن مدیریت اسلامی	۶.۱۲۸	۲.۲۵۰	۱۳.۷۸۸	۲.۳۶۷	۶.۸۵۹	۰.۸۸	م	
۶	فقر نظری، نبودن کرسیهای نظریه پردازی مناسب در مدیریت اسلامی	۶.۱۶۷	۲.۲۳۵	۱۳.۷۸۳	۲.۳۶۶	۶.۸۵۷	۰.۸۶	م	
۷	سیطره و نفوذ تفکر مدیریت غربی و عدم خود باوری در سطوح مختلف مدیریتی سازمانها	۶.۱۴۶	۲.۲۳۶	۱۳.۷۴۲	۲.۳۵۹	۶.۸۳۶	۰.۸۵	م	
۸	آشنا نبودن مجریان نسبت به الگوها و مهارتهای مدیریت اسلامی و عدم آموزش کافی به آنها	۶.۱۸۸	۲.۲۱۳	۱۳.۶۹۴	۲.۳۵۱	۶.۸۱۲	۰.۹۶	م	
۹	نبودن عزم و تصمیم جدی، ملموس و منسجمی در خصوص پرداختن به موضوعات مختلف مدیریت اسلامی از زوایای گوناگون توسط مسئولان ارشد نظام	۶.۱۲۵	۲.۲۲۸	۱۳.۶۴۷	۲.۳۴۳	۶.۷۸۹	۰.۸۷	م	
۱۰	نبودن تصویر روشنی از بینش حکومتی اسلام در مدیران	۶.۱۲۵	۲.۲۲۱	۱۳.۶۰۴	۲.۳۳۵	۶.۷۶۷	۰.۸۷	م	
۱۱	عدم احساس نیاز اغلب دانشگاه ها و برخی از حوزه های علمیه برای اسلامی کردن مدیریت	۶.۱۰۴	۲.۲۰۶	۱۳.۴۶۵	۲.۳۱۱	۶.۶۹۹	۰.۸۸	ج	

ادامه جدول ۲: اولویت هر یک از موانع بر اساس "وضعیت موجود" آنها در سازمانها

(با لحاظ ضریب وزنی هر مانع)

اولویت موانع	عناوین موانع	میانگین به دست آمده از پرسشنامه وضعیت موجود	ضریب وزنی به دست آمده از پرسشنامه اهمیت	میانگین وزنی	امتیاز نهایی از ۱۰۰	میانگین نهایی	انحراف معیار	جدید(ج) یا مشترک (م)
۱۲	نامشخص بودن اهداف کلان و اصلی سازمان در خصوص تحقق مدیریت اسلامی	۶.۰۸۳	۲.۱۹۸	۱۳.۳۷۰	۲.۲۹۵	۶.۶۵۱	۰.۸۲	ج
۱۳	عدم تناسب لازم بین استانداردها و الگوهای تعالی به کار رفته در سازمانها با فرهنگ دینی ما	۶.۱۶۷	۲.۱۶۲	۱۳.۳۳۳	۲.۲۸۹	۶.۶۳۳	۰.۸۱	ج
۱۴	نبودن رشته ها و گرایشهای مدیریت اسلامی در سطوح مختلف تحصیلی دانشگاه	۶.۰۸۳	۲.۱۴۶	۱۳.۰۵۴	۲.۲۴۱	۶.۴۹۴	۰.۹۴	ج
۱۵	نبودن سامانه جذب و استخدام متناسب با ارزشهای اسلامی و الگوی شایسته سالاری	۶.۰۸۳	۲.۱۳۲	۱۲.۹۶۹	۲.۲۲۶	۶.۴۵۲	۰.۹۰	ج
۱۶	شکاف و گسست میان چهره های علمی مدیریت اسلامی و چهره های عملی (مسئولان) جامعه و سازمانها و هم چنین شکاف میان تحقیقات نظری و دستگاه های اجرایی	۶.۰۶۳	۲.۱۲۵	۱۲.۸۸۴	۲.۲۱۲	۶.۴۰۹	۰.۹۱	م
۱۷	کافی نبودن بسترها و وجود خلأهای فرهنگی به منظور اجرای الگوهای مدیریت اسلامی	۵.۹۵۸	۲.۱۵۴	۱۲.۸۳۴	۲.۲۰۳	۶.۳۸۴	۰.۹۹	م
۱۸	عدم اجماع نسبی حوزه و دانشگاه در خصوص چیستی، چرایی و چگونگی مدیریت اسلامی	۵.۸۵۱	۲.۱۸۴	۱۲.۷۷۹	۲.۱۹۴	۶.۳۵۷	۰.۹۶	ج
۱۹	نا مشخص بودن جایگاه، اهمیت و نقش مدیریت اسلامی در جامعه	۵.۹۱۷	۲.۱۴۷	۱۲.۷۰۴	۲.۱۸۱	۶.۳۲۰	۱.۰۹	م
۲۰	نبودن طرح و برنامه، قوانین و مقررات مطلوب برای اجرای کارهای تحقیقاتی انجام شده در مدیریت اسلامی	۵.۹۱۷	۲.۱۴۰	۱۲.۶۶۲	۲.۱۷۴	۶.۲۹۹	۱.۱۳	ج
۲۱	عدم ارائه متدلوژی و روش شناسی معینی برای مدیریت اسلامی	۵.۷۸۷	۲.۱۵۴	۱۲.۴۶۵	۲.۱۴۰	۶.۲۰۱	۱.۱۰	م

ادامه جدول ۲: اولویت هر یک از موانع بر اساس "وضعیت موجود" آنها در سازمانها

(با لحاظ ضریب وزنی هر مانع)

اولویت موانع	عناوین موانع	میانگین به دست آمده از پرسشنامه وضعیت موجود	ضریب وزنی به دست آمده از پرسشنامه اهمیت	میانگین وزنی	میانگین نهایی از ۱۰۰	میانگین نهایی	انحراف معیار	جدید(ج) یا مشترک (م)
۲۲	موضع انفعالی داشتن در برابر نقش دین در اداره حکومت	۵.۸۹۶	۲.۱۰۳	۱۲.۳۹۹	۲.۱۲۸	۶.۱۶۸	۱.۱۳	م
۲۳	عدم اهتمام به نظارت همگانی (امر به معروف و نهی از منکر)	۵.۹۵۸	۲.۰۷۸	۱۲.۳۸۱	۲.۱۲۵	۶.۱۵۹	۰.۹۷	ج
۲۴	وجود نگاه آکادمیک غربی صرف و عدم بهره گیری از متخصصان حوزوی و دانشگاهی آگاه به مدیریت اسلامی در برنامه ریزیها	۵.۸۲۶	۲.۱۱۰	۱۲.۲۹۳	۲.۱۱۰	۶.۱۱۵	۱.۰۲	ج
۲۵	کمبود عوامل قابل اندازه گیری برای مفاهیم ناب اسلامی مانند عدالت، تقوی و ...	۵.۸۰۴	۲.۱۰۸	۱۲.۲۳۵	۲.۱۰۰	۶.۰۸۶	۱.۰۰	م
۲۶	پراکندگی و عدم انسجام الگوهای مدیریت اسلامی و در نتیجه غیر قابل استفاده بودن آنها	۵.۸۱۳	۲.۰۵۹	۱۱.۹۶۹	۲.۰۵۵	۵.۹۵۴	۰.۹۱	ج
۲۷	غفلت از کنترلها و نظارت های درونی (خودکنترلی، نظارت الهی، آخرت گرایی و...)	۶.۸۰۳	۱.۹۶۶	۱۳.۳۷۵	۲.۲۹۶	۶.۶۵۳	۰.۹۰	ج
۲۸	دشواری و زمانبر بودن اجرای مطالعات اسلامی در حوزه مدیریت	۵.۵۹۶	۲.۱۰۳	۱۱.۷۶۸	۲.۰۲۰	۵.۸۵۴	۱.۰۱	ج
۲۹	نبودن سامانه نظارتی دولتی متناسب با مبانی ارزش های اسلامی	۵.۸۳۳	۱.۹۵۶	۱۱.۴۰۹	۱.۹۵۸	۵.۶۷۶	۱.۱۷	م
۳۰	ایجاد مانع توسط افراد یا گروه هایی که مدیریت اسلامی باعث به خطر افتادن منافع آنان می شود.	۵.۶۸۱	۱.۹۷۸	۱۱.۲۳۷	۱.۹۲۹	۵.۵۹۰	۱.۱۴	م
۳۱	نبودن سامانه ارزیابی بر مبنای آموزه های اسلامی (بی اعتنایی به عوامل ارزشی در ارزیابیها)	۵.۷۲۳	۱.۹۳۴	۱۱.۰۶۸	۱.۹۰۰	۵.۵۰۶	۰.۹۵	ج
۳۲	نبودن سامانه جبران خدمات نیروی انسانی بر مبنای آموزه ها و مبانی اسلام	۵.۵۸۳	۱.۸۹۰	۱۰.۵۵۲	۱.۸۱۱	۵.۲۴۹	۱.۰۵	ج

ادامه جدول ۲: اولویت هر یک از موانع بر اساس "وضعیت موجود" آنها در سازمانها

(با لحاظ ضریب وزنی هر مانع)

اولویت موانع	عناوین موانع	میانگین به دست آمده از پرسشنامه وضعیت موجود	ضریب وزنی به دست آمده از پرسشنامه اهمیت	میانگین وزنی	امتیاز نهایی از ۱۰۰	میانگین نهایی	انحراف معیار	جدید(ج) یا مشترک (م)
۳۳	سیاستگذاریهای فرهنگی مقطعی و عدم استمرار آنها، توجه به نتایج آتی و عدم آینده نگری	۵.۵۲۱	۱.۸۹۷	۱۰.۴۷۳	۱.۷۹۸	۵.۲۱۰	۰.۸۵	م
۳۴	تخصیص نامناسب منابع (مالی، تجهیزات، نیروی انسانی و...) به منظور تحقیق در مدیریت اسلامی	۵.۴۳۸	۱.۸۸۲	۱۰.۲۳۴	۱.۷۵۷	۵.۰۹۱	۱.۱۷	م
۳۵	نگاه ابزاری مدیران به کارکنان نه نگاه انسانی و سرمایه ای مبتنی بر ارزشهای اسلامی	۵.۵۰۰	۱.۸۴۶	۱۰.۱۵۳	۱.۷۴۳	۵.۰۵۱	۱.۰۱	ج
۳۶	نبودن نظام تشویق و تنبیه مناسب برای اجرای الگوهای مدیریت اسلامی	۵.۶۶۷	۱.۷۷۲	۱۰.۰۴۲	۱.۷۲۴	۴.۹۹۶	۱.۰۰	ج
۳۷	وجود ساختارهای قدیمی و عاریتی در سازمانها که با الگوهای اسلامی تناسبی ندارد.	۵.۵۵۳	۱.۷۸۷	۹.۹۲۳	۱.۷۰۳	۴.۹۳۶	۱.۱۴	ج
۳۸	تصور مدیران مبنی بر اینکه آموزش و تربیت رفتار دینی کارکنان فقط وظیفه واحدهای فرهنگی، عقیدتی و یا دفترهای نمایندگی رهبری است و آنان وظیفه ای در این خصوص ندارند.	۵.۶۴۶	۱.۷۵۷	۹.۹۲۰	۱.۷۰۳	۴.۹۳۵	۱.۰۰	ج
۳۹	وجود تعارض در روشهای مختلف اجرای مدیریت اسلامی	۵.۵۶۳	۱.۷۵۷	۹.۷۷۴	۱.۶۷۸	۴.۸۶۲	۱.۲۴	م
۴۰	طولانی بودن روند تصویب و اجرایی کردن خیلی از طرحهای کلان مدیریت اسلامی	۵.۴۱۷	۱.۷۷۹	۹.۶۳۷	۱.۶۵۴	۴.۷۹۴	۱.۰۱	ج
۴۱	مشغله های کاری فراوان و بعضاً فعالیتهای اجرایی روزمره متخصصان و صاحب نظران مدیریت اسلامی در زمینه های دیگر و در نتیجه توجه کمتر به کار تحقیقی زیر بنایی	۵.۷۰۸	۱.۶۷۶	۹.۵۶۷	۱.۶۴۲	۴.۷۵۹	۱.۰۳	م

ادامه جدول ۲: اولویت هر یک از موانع بر اساس "وضعیت موجود" آنها در سازمانها

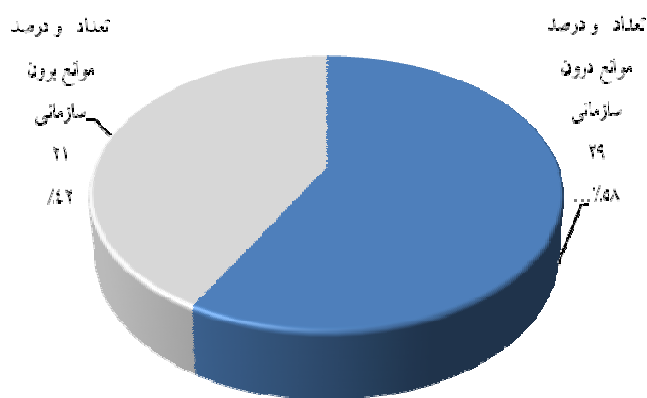
(با لحاظ ضریب وزنی هر مانع)

اولویت موانع	عناوین موانع	میانگین به دست آمده از پرسشنامه اهمیت	میانگین وزنی به دست آمده از پرسشنامه اهمیت	میانگین وزنی	امتیاز نهایی از ۱۰۰	میانگین نهایی	انحراف معیار	چیدگی (ج) یا مشترک (م)
۴۲	عدم ایجاد تمایز میان شیوه های مدیریت غربی و رویکردهای انسانی در مدیریت اسلامی	۵.۳۱۳	۱.۷۹۴	۹.۵۳۲	۱.۶۳۶	۴.۷۴۲	۱.۰۶	م
۴۳	نبودن تشویقهای لازم برای اجرای مطالعات اسلامی در حوزه مدیریت	۵.۴۵۸	۱.۷۴۱	۹.۵۰۲	۱.۶۳۱	۴.۷۲۷	۱.۱۱	ج
۴۴	اقتصاد محوری به جای فرهنگ محوری در برنامه ریزیها	۵.۶۱۷	۱.۶۸۴	۹.۴۵۹	۱.۶۲۴	۴.۷۰۶	۱.۱۵	ج
۴۵	نبودن آمار دقیقی از وضعیت موجود مدیریت اسلامی	۵.۳۳۳	۱.۷۷۲	۹.۴۵۰	۱.۶۲۲	۴.۷۰۱	۱.۱۹	ج
۴۶	عدم توانایی و خطر پذیری لازم در اجرای الگوهای ارائه شده در مدیریت اسلامی	۵.۲۰۸	۱.۸۰۱	۹.۳۸۰	۱.۶۱۰	۴.۶۶۶	۱.۱۳	ج
۴۷	عقب ماندن دستگاه های نظارتی سازمانها از دستگاه های اجرایی آنها	۵.۳۷۵	۱.۷۰۶	۹.۱۷۰	۱.۵۷۴	۴.۵۶۲	۱.۰۴	ج
۴۸	برخورد شعاری و سمبلیک با مدیریت اسلامی و استفاده تبلیغاتی و سیاسی از این مفاهیم	۵.۲۵۰	۱.۶۶۲	۸.۷۲۶	۱.۴۹۸	۴.۳۴۱	۱.۳۳	م
۴۹	وجود مؤسسات تحقیقاتی فعال در مدیریت اسلامی که بعد از مدتی به دلیل کسب مدارک علمی، دریافت بودجه، تغییر استراتژیها دچار آفت می شوند و از وظیفه اصلی خود باز می مانند.	۵.۱۰۴	۱.۶۹۸	۸.۶۶۷	۱.۴۸۸	۴.۳۱۱	۱.۰۲	ج
۵۰	شتاب در به ثمر رساندن مطالعات و تحقیقات مدیریت اسلامی	۴.۹۳۶	۱.۶۱۸	۷.۹۸۶	۱.۳۷۱	۳.۹۷۳	۱.۵۱	ج
		مجموع ۲۸۹.۰۸۶	مجموع ۱۰۰	مجموع ۵۸۲.۵۶۱		مجموع ۲۸۹.۸۰۶		

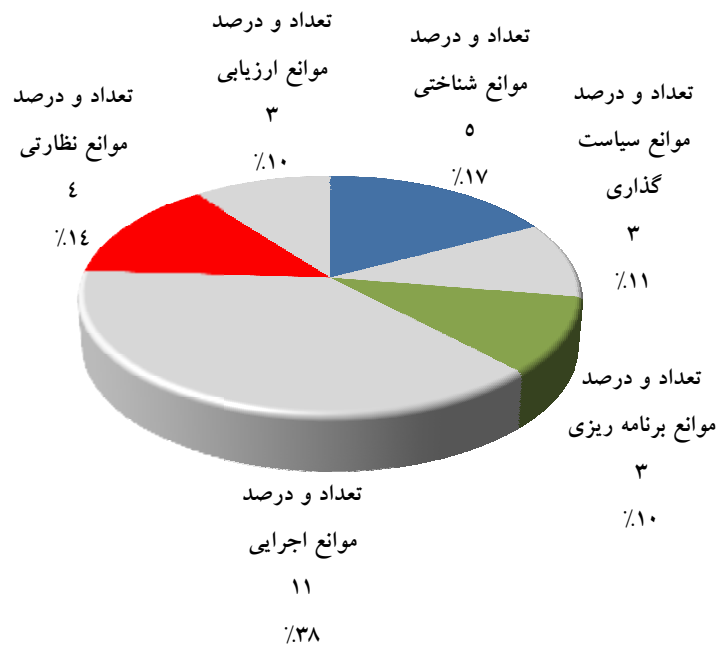
براساس این جدول، موانعی که میانگین نهایی آنها بین ۶ و ۷ است، جزء موانع "خیلی مؤثر" و موانع بین ۴ و ۶، جزء موانع "مؤثر" و موانع بین ۱ و ۴، جزء موانع "کم اثر" طبقه بندی می شود. از این رو در جدول، ۲۵ مانع اول جزء موانع "خیلی مؤثر"، ۲۴ مانع بعدی جزء موانع "مؤثر" و مانع آخر جزء موانع "کم اثر" به شمار می روند. میانگین مجموع موانع عدد ۵/۷۸۲ است که از حد متوسط (عدد ۴) بیشتر است.

۴-۵- تحلیل موانع بر اساس آمار توصیفی

در نمودار ۲ تعداد و درصد موانع درون سازمانی و برون سازمانی و در نمودار ۳ با توجه به طبقه بندی موانع درون سازمانی تعداد و درصد این موانع نشان داده شده است

نمودار ۲: تعداد و درصد موانع

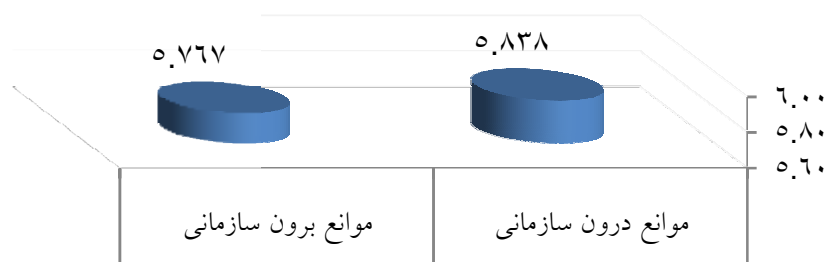
نمودار ۳: تعداد و درصد موانع درون سازمانی

مهمترین موانع برون سازمانی و موانع درون سازمانی در جدول ۳ ملاحظه می شود.

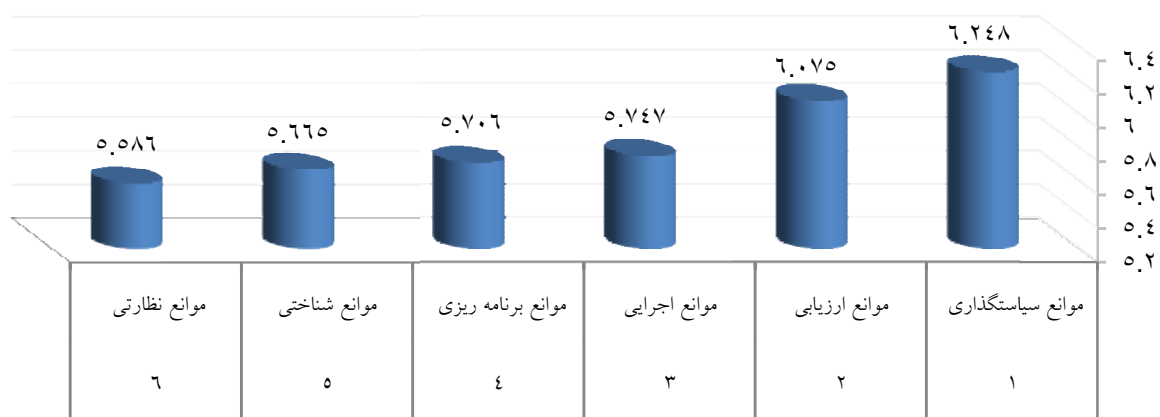
جدول ۳: مهمترین موانع درون سازمانی و برون سازمانی

نام موانع	مهمترین موانع	میانگین	انحراف معیار
برون سازمانی	عملی	نبودن متولی مشخصی برای مطالعه و تدوین مدیریت اسلامی در جامعه	۶/۹۳
		عدم حاکمیت رویکرد اسلامی در تمام آموزشهای مدیریتی جامعه	۶/۹۳
	نظری	نبودن الگوی کامل مدیریت اسلامی در حوزه های مختلف مدیریت	۶/۸۸
		فقر نظری، نبودن کرسی های نظریه پردازی مناسب در مدیریت اسلامی	۶/۸۶
درون سازمانی	شناختی	سیطره و نفوذ تفکر مدیریت غربی و وجود خودباختگی فرهنگی و عدم خودباوری در سطوح مختلف مدیریتی سازمانها	۶/۸۳
	سیاست گذاری	نبودن نگاه راهبردی و بلندمدت به مدیریت اسلامی در سطح سازمان	۶/۸۸
	برنامه ریزی	نبودن طرح و برنامه مطلوب برای اجرای کارهای تحقیقاتی انجام شده در مدیریت اسلامی	۶/۳
	اجرائی	عدم باور مدیران ارشد سازمان نسبت به کاربردی بودن مدیریت اسلامی	۶/۸۵
		آشنا نبودن مجریان نسبت به الگوهای مدیریت اسلامی و عدم آموزش کافی به آنها	۶/۸۱
	نظارتی	عدم اهتمام نسبت به نظارت همگانی	۶/۱
		غفلت از کنترلها و نظارتهای درونی	۵/۹۵
	ارزیابی	عدم تناسب لازم بین الگوها، استانداردها و الگوهای تعالی به کار رفته در سازمانها با فرهنگ دینی ما	۶/۶۳
			۱/۸۸
			۱/۹۵
			۱/۸۶
			۱/۸۵
			۱/۸۳
			۱/۱۳
			۱/۸۸
			۱/۹۶
			۱/۹۷
			۱/۹۰
			۱/۸۱

در نمودار ۴ اولویت موانع تحقق مدیریت اسلامی نشان داده شده که موانع درون سازمانی مهمتر تشخیص داده شده است و در نمودار ۵ اولویت موانع درون سازمانی تحقق مدیریت اسلامی نشان داده شده که موانع سیاستگذاری به عنوان مهمترین مانع شناسایی شده است.

نمودار ۴: اولویت موانع تحقق مدیریت اسلامی

نمودار ۵: اولویت موانع درون سازمانی

۴-۶- تحلیل موانع تحقق مدیریت اسلامی براساس آمار تحلیلی و آزمون

فرضیه‌ها

همان طور که در جدول (۴) مشاهده می شود، موانع اشاره شده دارای مقدار t بسیار بزرگتر از مقدار جدول t با درجه آزادی ۴۷ (تعداد مشاهدات ۴۸، است) و

سطح معناداری ۰/۰۰۰ است. اندازه های میانگین با میزان حد متوسط آن (عدد ۴) تفاوت قابل توجهی دارد. این تفاوت با بیشتر از ۹۹٪ اطمینان بیشتر از حد متوسط است و حداقل و حداکثر شدت این تفاوت در جامعه نیز قابل مشاهده است؛ در نتیجه تمام فرضیه ها مورد تأیید است.

جدول ۴: نتایج آزمون آماری فرضیه ها

فاصله اطمینان ۹۵٪		Test Value = ۴						نام موانع
حداکثر	حداقل	تفاضل میانگین	میانگین	t	خطای استاندارد میانگین	میانگین	میانگین	
۲.۰۴۰۷	۱.۴۵۰۰	۱.۷۶	۰.۰۰۰	۱۱.۹۰۱	۰.۱۴۶۶۵	۰.۹۹۴	۵.۷۶	برون سازمانی
۱.۹۸۷۰	۱.۴۴۷۸	۱.۶۶	۰.۰۰۰	۱۲.۸۳۱	۰.۱۳۳۸۵	۰.۹۰۷	۵.۶۶	شناختی
۲.۱۸۸۷	۱.۷۳۸۸	۱.۲۴	۰.۰۰۰	۱۷.۵۸۰	۰.۱۱۱۷۰	۰.۷۵۷	۶.۲۴	سیاستگذاری
۲.۰۷۹۲	۱.۴۴۲۶	۱.۷۰	۰.۰۰۰	۱۱.۱۴۲	۰.۱۵۸۰۴	۱.۰۷۱	۵.۷۰	برنامه ریزی
۲.۰۷۱۱	۱.۴۹۱۷	۱.۷۴	۰.۰۰۰	۱۲.۳۷۷	۰.۱۴۳۹۳	۰.۹۸۶	۵.۷۴	اجرائی
۲.۰۹۹۶	۱.۵۲۵۴	۱.۵۸	۰.۰۰۰	۱۲.۷۰۲	۰.۱۴۲۷۰	۰.۹۸۸	۵.۵۸	نظارتی
۲.۱۵۶۱	۱.۶۲۶۵	۱.۰۷	۰.۰۰۰	۱۴.۳۸۴	۰.۱۳۱۴۹	۰.۸۹۱	۶.۰۷	ارزیابی

۵- نتایج تحقیق

- در این پژوهش ۵۰ مانع شناسایی شد که مهمترین آنها عبارت بود از:
- نبودن متولی مشخصی برای مطالعه و تدوین مدیریت اسلامی در جامعه
 - عدم حاکمیت رویکرد اسلامی در تمام آموزشهای مدیریتی جامعه
 - نبودن نگاه راهبردی و بلندمدت به مدیریت اسلامی در سطح سازمان
 - نبودن الگوی کامل مدیریت اسلامی در حوزه های مختلف
 - عدم باور مدیران ارشد سازمان نسبت به کاربردی بودن مدیریت اسلامی
 - فقر نظری، نبودن کرسی های نظریه پردازی مناسب در مدیریت اسلامی

- آشنا نبودن معریان نسبت به الگوها و مهارت‌های مدیریت اسلامی و عدم آموزش کافی به آنها

- سیطره و نفوذ تفکر مدیریت غربی و عدم خود باوری در سطوح مختلف مدیریتی سازمانها

- نبودن عزم و تصمیم جدی، ملموس و منسجمی در خصوص پرداختن به موضوعات مختلف مدیریت اسلامی از زوایای گوناگون توسط مسئولان ارشد نظام
۱-۵- یافته های جدید تحقیق

در این پژوهش ۵۰ مانع شناسایی شد، که ۲۶ مورد جزء یافته های جدید است. این یافته ها براساس مصاحبه با خبرگان مدیریت اسلامی به دست آمد که در ستون آخر جدول (۳) با حرف (ج) به معنای "جدید" مشخص شده است.

۲-۵- نقاط اشتراک تحقیق با پیشینه تحقیق

از بین ۵۰ مانع شناسایی شده ۲۴ مورد با تحقیقات قبلی مشترک و عمدتاً با میانگینهای زیاد است؛ یعنی موانعی که از پیشینه تحقیق انتخاب شده از نظر خبرگان "خیلی مؤثر" و "مؤثر" تشخیص داده شده است. این موانع در ستون آخر جدول (۳) با حرف (م) به معنای "مشترک با پیشینه تحقیق" مشخص شده است.

۳-۵- نقاط افتراق تحقیق با پیشینه تحقیق

عمده تفاوت‌های این تحقیق با تحقیقات قبلی به شرح زیر است:

الف) این تحقیق کوشیده است تا میان "آفات مدیریت اسلامی" و "موانع مدیریت اسلامی" تمایز قائل شود. آفات مدیریت اسلامی به بعد از تحقق مدیریت اسلامی مربوط است که ممکن است به استمرار و دوام آن لطمات جدی وارد کند در حالی که موانع مدیریت اسلامی، عاملی بازدارنده به منظور تحقق مدیریت اسلامی به شمار می رود؛ یعنی در همان ابتدای کار اجازه تحقق مدیریت اسلامی را

نمی دهد.

در تحقیقات قبلی مواردی هست که جزء موانع تحقق مدیریت اسلامی آورده شده در حالی که با توجه به تعریف یاد شده، جزء آفات مدیریت اسلامی به شمار می آید؛ مانند عدم تزکیه نفس در مدیران و تجمل گرایی مدیران و...

ب) در برخی از تحقیقات پیشین، بعضی از موانع می تواند به عنوان مانع در تمام مدیریتها (اعم از اسلامی و غیر اسلامی) مطرح باشد، که در این تحقیق سعی شده است فقط موانعی آورده شود که مختص مدیریت اسلامی است و از ذکر موانع عمومی پرهیز شود؛ مانند نبودن نظام کار سنجی و تداخل وظایف و تعریف نشدن دقیق وظایف به منظور بررسی و...

ج) در این تحقیق از روش علمی تحقیق مبتنی بر استفاده از پرسشنامه، الگو، نظر خبرگان و آمار توصیفی و تحلیلی به منظور تبیین، طبقه بندی و اولویت بندی موانع بهره گیری شده است در حالی که در تحقیقات قبلی، محققان فقط بر اساس نظر و تجربیات عینی خود به موانعی دست یافته اند و هیچ گونه الگو و پرسشنامه و تحلیل آماری استفاده نکرده اند. بر این اساس، این تحقیق، نخستین پژوهشی به شمار می آید که با روش علمی، موانع تحقق مدیریت اسلامی را در کشور بر شمرده و اولویت بندی کرده است.

۶- پیشنهاد به پژوهشگران

۱- الگوی ارائه شده تحقیق به عنوان نخستین تجربه می تواند چارچوب اولیه ای برای مطالعات آینده در این زمینه باشد. پژوهشگران بعدی می توانند با ارائه الگوهای کاملتر، نتایج این تحقیق را تقویت کنند و یا به نتایج و نکات جدیدی دست یابند.

- ۲- موانع مدیریت اسلامی در سازمانها از زوایای گوناگونی قابل بررسی است؛ در این پژوهش از رویکرد وظیفه‌ای مدیریت مورد بررسی قرار گرفت. از این رو محققان بعدی می‌توانند این موانع را با رویکردهای دیگر نیز مورد بررسی قرار دهند.
- ۳- مأموریت این تحقیق شناسایی موانع تحقق مدیریت اسلامی در سطح کلان سازمانها بود. برای توسعه این تحقیق در تحقیقات بعدی پژوهشگران می‌توانند راهکارهای برون رفت از این موانع را مورد بررسی قرار دهند.
- ۴- هم چنین موضوع این تحقیق می‌تواند از نظر سطح به سطوح میانی و خرد یعنی سازمانها و مراکز مشخص نیز تسری داده شود.

منابع

- اعظمی، امیر (۱۳۸۹). شناسایی عوامل تعیین کننده در آسیب شناسی پژوهش های انجام شده پیرامون مدیریت اسلامی و ارائه راه کارهای لازم جهت رفع آسیب ها با استفاده از رویکرد AHP-QFD. پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
- امامقلی زاده، سعید (۱۳۸۸). تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری). قم: دانشگاه پردیس.
- ایمانی، عبدالمجید (۱۳۸۸). تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری). قم: دانشگاه پردیس.
- بابکی راد، اعظم (۱۳۸۸). تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری). قم: دانشگاه پردیس.
- پیری، مرتضی (۱۳۸۸). تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری). قم: دانشگاه پردیس.
- پورعزت، علی اصغر؛ رضایی، پریسا؛ یزدانی، حمیدرضا (بهار و تابستان ۱۳۸۸). بررسی موانع نظریه پردازی در قلمرو علوم اجتماعی، نشریه مدیریت بازرگانی، دوره ۱، ش ۲.
- حافظ نیا، محمدرضا (۱۳۸۵). مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. چ ۱۲. تهران: سمت.
- حمیدی زاده، علی (۱۳۸۸). تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری). قم: دانشگاه پردیس.

- خنیفر، حسین (پاییز ۱۳۸۴). تحلیل محتوای ادبیات مدیریت اسلامی با تاکید بر آثار منتخب. فرهنگ مدیریت، ش ۱۰.
- صفیان بلداجی، مهدی (۱۳۸۸). تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری). قم: دانشگاه پردیس.
- عابدی جعفری، حسن؛ ازگلی، محمد (۱۳۸۸)؛ مروری بر سیر تحقیقات مدیریت اسلامی در ایران، مجله مصباح، سال سیزدهم، ش ۵۱
- عطاردی، محمدرضا (۱۳۸۸). تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری). قم: دانشگاه پردیس.
- قبادی، حسین علی. موانع شناسی تولید علم. سایت www.korsi.ir
- قرشی، سید روح الله (۱۳۸۸). تحقیق کلاسی درس فلسفه مدیریت در اسلام (دوره دکتری). قم: دانشگاه پردیس.
- کریمی، هادی. موانع و مشکلات فراروی مدیریت اسلامی در جامعه ایران و راه های برون رفت از آن. سایت www.islamicmanagement.org
- معصومی مهر، حمیدرضا (۱۳۸۹). شناسایی موانع تحقق مدیریت اسلامی در سطح کلان سازمانها. پایان نامه کارشناسی ارشد در رشته ی MBA، دانشگاه پیام نور کرج
- نجفی سولاری، حسن. موانع و مشکلات فراروی مدیریت اسلامی در جامعه ایران و راه کارهای برون رفت از آن. سایت www.islamicmanagement.org
- نیکزاد لاریجانی، سعید. موانع و مشکلات فرا روی مدیریت اسلامی در جامعه ی ایران و راه های برون رفت از آن. سایت www.islamicmanagement.org
- هدایتی، سید هاشم. رویکرد اسلامی مدیریت، موانع و راه کارها. سایت: www.islamicmanagement.org

